

MATTEO RICCI

Guillem Abellan Ferrer
Dani Tomàs Gaimundiz
Història Medieval i Moderna de Xina
Prof: David Martínez
23-V-2006

1. L'ARRIBADA DEL CRISTIANISME A ORIENT. ANTECEDENTS.

- 1.1. Les missions cristianes a la Xina abans de l'arribada de Ricci.

1.1.1. L'arribada dels jesuïtes (1549)

La religió cristiana es va introduir al Japó un temps després que els portuguesos fessin la descoberta de la ruta cap a les terres d'Orient. L'arribada dels primers jesuïtes fou l'any 1549 a la província japonesa de Bungo. L'expansió del cristianisme fou ràpida i tingué una bona entrada en aquestes terres, a més de les millores comercials que amb això aconseguiren. Però l'orgull adquirit se'ls girà en contra ja que començaren a veure amb superioritat a la societat de Japó i aquesta se'ls girà en contra. A partir de l'any 1589 es començaren a emprendre persecucions i execucions dels missioners cristians i el 1597 els japonesos prohibiren la predicació cristiana. Els portuguesos intentaren enderrocar l'emperador japonès però la trama va ser descoberta i la repressió encara més dura.

1.1.2. Francesc Xavier (1552) L'apòstol de les Índies

L'any 1542 el jesuïta Francesc Xavier, cofundador de l'ordre, va desembarcar a Goa, establiment dels portuguesos al sud-est asiàtic. Des d'allà volia emprendre la tasca evangelitzadora a l'Índia però aviat virà el seu interès cap a l'Àsia Oriental. Intentà arribar amb algun traficant xinès a Canton però tots els xinesos es negaven a dur-lo ja que deien que si el governador de la ciutat sabia que havien dut un estranger allà podria ser molt perillós per ells. Així el 1549 arribà al Japó, des d'on pretenia alhora iniciar la tasca d'evangelització del país i alhora arribar a la Xina per iniciar la conversió de l'antiga civilització xinesa. Però finalment no pogué culminar els seus somnis d'entrar al gran país de la Xina i morí el mateix any 1552 a l'illa de Shangchung, a la costa de Guangdong.

1.1.3. Alexandre Valignano, l'antecessor de Ricci

Prèviament a l'arribada de Ricci, el també jesuïta italià Alexandre Valignano arriba a Macao procedent de Lisboa el 1574, de camí cap al Japó. Nomenat vicari general dels jesuïtes a orient, Valignano decreta que s'iniciés l'evangelització d'aquests territoris i demanà més ajut material i humà. En funció d'això el 1582 arribaren a Macao els Pares Ruggieri i Matteo Ricci.

2. MATTEO RICCI (Biografia):

- 2.1. Biografia abans de la seva arribada a la Xina

Matteo Ricci va néixer a Macerata, Itàlia, el 6 d'octubre de 1552. Després d'haver estat educat a casa seva pels seus pares, Matteo Ricci va decidir entrar a una escola dels jesuïtes de Macerata el 1561. Va anar a Roma al 1568 a estudiar Dret i l'any 1571 decidí entrar a formar part de l'ordre dels jesuïtes. Després va continuar els seus estudis a Roma, aprenent els coneixements de matemàtiques, cosmologia i astronomia sota la direcció del mestre Clavius.

Ricci començà els seus viatges l'any 1577. Va arribar primer a Portugal on va prosseguir els seus estudis teològics i humanístics a la Universitat de Coimbra durant un temps. Després, l'any 1578, va salpar cap a la colònia portuguesa de Goa, a la costa oest de la Índia.

Ricci va utilitzar la ruta portuguesa per arribar a l'Àsia, la mateixa que havien utilitzat els seus predecessors. Des d'inicis de segle els portuguesos havien aconseguit controlar la ruta marítima de les espècies i l'any 1558 ja s'establiren a la ciutat de Macao, ben a prop de la ciutat de sortida i entrada del comerç de la Xina, Canton. A Goa, Ricci va estudiar per a ser sacerdot i va ser nomenat com a tal l'any 1580. Dos anys després va salpar cap a la Xina al ser reclamat a Macao per part del pare Valignano juntament amb el també jesuïta italià Michelle Ruggieri.

- 2.2. Biografia des de l'arribada a la Xina fins la seva mort a Beijing.

L'arribada al port de Macao va ser l'any 1582. Des d'un primer moment inicià l'estudi oral i escrit de la llengua xinesa (mandari) i començà a sorprendre per la seva habilitat memorística al recitar textos i pels seus coneixements en matemàtiques, astronomia i cartografia fins llavors allà desconeguts. Tots els intents del pare Ruggieri d'estendre la missió més enllà de Macao fracassaren i foren contínuament repel·lits, fins que el 1583 fent-se ressò de la seva popularitat són convidats per les autoritats locals a la ciutat de Zhaoqing, a la província de Guangdong. No obstant, aviat foren expulsats de la ciutat però varen tornar-hi a entrar, aquest cop amb molta prudència, sabedors que els xinesos no s'estarien de tornar-los a fer fora del país. Duien amb ells grans desitjos de començar a evangelitzar i es presentaren davant dels desconeguts xinesos com a religiosos.

Ràpidament els missioners van aprendre que per a integrar-se al país havien d'adoptar maneres pròpies xineses i amotllar-se a les costums del país. Utilitzaren dos tècniques per fer la seva intrusió més fàcil. Primer, una política de regals, portant objectes curiosos pels xinesos com ulleres o rellotges. Tot seguit una política d'elogi a l'imperi actual xinès, els Ming. Van entendre que calia ratificar-los com a civilització rica de ritus i costums, d'hàbils en les ciències i sense anar en cap cas amb actitud de superioritat.

Ricci aviat començà a adonar-se de les tres principals corrents de pensament que existien a la Xina però va entendre que el confucianisme n'era la predominant. El descrigué com una moral en què la família jugava un paper clau i la comunitat era la institució a respectar, amants de l'estudi i veneració pels avantpassats.

També va fer grans esforços per interioritzar coneixements de la cultura xinesa. Aquí fou on va fer la primera edició del seu mapa del món, anomenat "Gran mapa dels 10.000 països", en honor al concepte de les 10.000 coses dels

xinesos (totes les coses) i on se'n destaca la posició centrada al mapa de la Xina respecte als altres països per no ferir la seva sensibilitat.

Al 1589 Matteo Ricci es va moure a Shaozhou i va començar a ensenyar els coneixements matemàtics que havia après del mestre Clavius. L'encontre de Ricci amb el món Xinès fou el contacte més important que les dues civilitzacions havien mantingut fins llavors. Sense renunciar a les seves creences, i imbuït per l'esperit humanístic i l'interès científic del seu temps, fou la porta d'entrada dels coneixements occidentals a la Xina.

El 1594, després de 5 anys d'estança allà, decideixen adoptar la vestimenta típica dels homes de cultura confucians (*literati*) amb vestit de seda i birret, ja que sinó sempre eren etiquetats com a *bonzes* (monjos o religiosos de qualsevol religió) la reputació dels quals no era molt bona en aquell moment. Així, d'acord amb Valignano també es decideix que s'han de deixar barba i cabells llargs (per diferenciar-se dels bonzes, rapats i afaitats). Aquest canvi tingué reconeixement sobretot al nord on no els coneixien, al sud continuaven sent tractats com a tals. Fins i tot Ricci es canvià el nom i fou sempre conegut entre els xinesos com a Li Matou.

Començà a ser el propòsit central de Ricci establir una missió amb el consentiment explícit de l'emperador, doncs sinó les missions sempre estaven exposades al capritx i la gràcia dels oficials locals sovint hostils a la presència d'estrangers. Fou per aquest motiu que es traslladà a Pequín. Allà realitzà dos intents d'entrar a la ciutat, el 1599 i el 1601. El primer fracassà per la invasió japonesa de Corea, degut a la qual la presència d'estrangers (per els xinesos tots eren igual) al cor de l'imperi era inoportuna. Davant d'això retornà a Nanjing on tenia coneguts i amics que l'introduïren en els cercles intel·lectuals de la segona ciutat més important de l'imperi, i on aconseguí convertir-ne alguns al catolicisme.

El 1601 realitzà el segon i definitiu intent acompanyat per Diego de Pantoja, carregat de regals per l'emperador que finalment acceptà la seva entrada. Aquest fet marcà un punt d'inflexió en la història de les missions a Xina. Finalment, els deixen entrar a Palau i quedar's-hi força temps degut a la

inquietud i l'admiració que els eunucs mostraren pels objectes curiosos que portaven els jesuïtes, en particular un rellotge. L'emperador desitjava veure personalment aquells estrangers però no era apropiat segons l'estricta taula de ritus que havien de seguir. Els jesuïtes estigueren força anys només amb el consentiment verbal de l'emperador, no pas amb l'escrit, amb l'ansietat i inseguretat que això comportava. Mentrestant però, el treball d'evangelització funcionava i hi hagueren moltes conversions d'intel·lectuals mandarins i aristòcrates xinesos.

Ricci ja mai més deixaria Pequín, la seva reputació cresqué enormement i nombrosos intel·lectuals anaven a visitar-lo sovint. La seva aculturació fou total en el menjar, parlar, vestir i en el mode de vida. El seu treball continu acabà per esgotar-lo fins a tal punt que acabà morint a l'edat de 58 anys (l'11 de maig de 1610 a Beijing).

- 2.3. El paper de Matteo Ricci en el desenvolupament de les missions a Xina

2.3.1. El mètode de Ricci

Des dels primers moments de la seva arribada a la Xina, Ricci, juntament amb Ruggieri i Valignano varen veure que la distància cultural entre els dos móns era massa abismal com per iniciar un procés d'evangelització més agressiu com el que s'estava duent a terme als territoris americans. Fou per això que van haver d'adoptar una actitud més conciliadora i més disposada a amotllar-se a la societat i costums dels xinesos si volien tenir un cert èxit en els seus propòsits d'extensió del cristianisme. Això es traduí en tot un seguit de canvis i adaptacions que foren coneguts com el Mètode Ricci.

A part d'aprendre la llengua autòctona de la població a la qual es dirigien, una de les primeres mesures fou un canvi en la vestimenta i l'aparença: primer de tot Ruggieri s'afaità el cap i la barba per assemblar-se més als monjos budistes que els xinesos estaven acostumats a veure. No obstant al saber que, aquests monjos no tenien gaire bona imatge i sabent que era per a l'expansió del

cristianisme, van decidir deixar-se la barba i els cabells més llargs. Davant la possibilitat que poguessin ser acusats d'alquimistes, Ricci es va haver de desprendre dels crucifixos i calzes fets de metalls preciosos.

Un altre aspecte fou la política de regals per guanyar-se la confiança tant de la població xinesa com més tard del propi emperador. La base d'això era crear una atmosfera de pau, amistat, altruisme i voluntat per contrastar i compartir els invents de les dues civilitzacions. Ricci donà nombroses ulleres, rellotges, mapes, instruments per a l'estudi de l'astronomia, etc... objectes fins llavors mai vistos a la Xina. Apart, també portà nombrosos llibres i obres occidentals dels coneixements que ell havia après, entre d'altres, del mestre Clavius.

Una de les grans aportacions de Ricci fou l'adaptació del catecisme cristià a la moral i costums confucianes per tal de facilitar l'evangelització i la conversió dels xinesos. El llibre on es recullen aquestes aportacions fou el "T'ien-chu-shei" (La veritable doctrina de Déu). Ricci llegí atentament els clàssics xinesos i hi trobà punts de connexió que podien ser utilitzats per divulgar la fe catòlica com la unitat de Déu, o la immortalitat de l'ànima. Ricci s'adonà ràpidament que la porta d'entrada del catolicisme a Xina havia de ser el confucianisme, ja que així s'aconseguiria eliminar els recels i prejudicis en vers la doctrina catòlica. Utilitzà els termes Tian i Shangdi per associar-los a Déu, descartant el de Tian Chu, o senyor del cel, connectant així la figura de Déu amb el culte al cel. Ricci sentia també simpatia pel budisme i el taoisme, però fou pel confucianisme pel qual mostrà un més gran respecte tot i que veia a Confuci com un simple moralista, no pas una figura rellevant en el camp de la religió. Ricci mai amagà en els textos la seva pretensió d'aprofitar l'ambigüitat d'alguns textos xinesos en favor de l'extensió del cristianisme.. També cregué convenient no mostrar de moment figures com el Crist crucificat o figures seminues que horroritzaven als xinesos.

A part del seu mètode però, Ricci fou també un jesuïta molt viu, hàbil, astut i capaç per acabar fent-se amb el respecte i la simpatia dels xinesos. La forma per a romandre més temps a la Xina i poc a poc estendre teories cristianes va ser fer-ho des d'una vessant més política que no pas teològica. D'aquesta

manera va poder anar ascendint en els cercles intel·lectuals fins que li fou permesa l'entrada i l'estança a la mateixa capital. Ricci i els jesuïtes que l'acompanyaren però, reberen el permís després de jurar que mai més voldrien tornar al seu país. L'estratègia que tenia pensada el jesuïta italià era evangelitzar primer les classes intel·lectuals i aristocràtiques, per utilitzar després la seva influència de cara a arribar a les masses xineses. Un dels aspectes pels quals Ricci suscità més admiració fou per la seva capacitat per memoritzar amplis fragments de textos xinesos, coneguda com els "palaus de la memòria".

A part de l'admiració que despertà la seva saviesa, també fou ben acollit per la naturalitat amb que s'havia adaptat a la seva manera de viure, a les supersticions, i als mandarins, i tot això sense renunciar a la fe cristiana. Ricci fou capaç de jugar a Xina un paper de pont entre les dues civilitzacions d'una manera políticament correcte.

3. EL CRISTIANISME A XINA DESPRÉS DE RICCI.

Després de la seva mort, el cristianisme estava força consolidat a la ciutat de Pequín, sobretot entre el món dels il·lustrats xinesos. Ricci deixà una missió en un estat en auge, amb una escola per a joves novicis per al sacerdoci i una església construïda a la capital, amb missions i residències jesuítiques a Pequín, Nanjing, Shanghai, Nanzhang i Shaozhou. Això repercutí en un progrés notable de l'església a Xina des de 1622 fins a la caiguda dels Ming el 1644. Precedien, però, uns deu anys de persecucions a cristians molt dures. Els seus successors, Schall i Verbiest, prosseguiren el mètode Ricci.

Els jesuïtes van intentar salvaguardar-se i protegir-se com pogueren del canvi de dinastia, mantenint-se al marge dels avatars polítics sota la direcció d'Adam Schall von Bell. Aquest, gràcies als seus coneixements d'astronomia, guanyà influència a la nova cort Qing fins a convertir-se en conseller imperial. Fou el moment de major esplendor de les missions jesuïtes a Xina.

El papa Alexandre VII decretà la tolerància en vers els ritus xinesos i envià, juntament amb d'altres missioners, a Ferdinand Verbiest que aviat reemplaçà Adam Schall a Pequín. Amb això es guanyà la confiança del nou emperador, contribuint i potenciant l'extensió del cristianisme encara més. Es creu que en el moment de màxim esplendor de les missions s'aconseguí la conversió d'unes 300.000 persones, que representaven la major part de les classes altes xineses.

El 1692, l'emperador Kangxi fins i tot decretà un edicte de tolerància envers la religió cristiana. Aquesta postura flexible no tingué la mateixa resposta a occident. Al s.XVIII el Vaticà virà a postures més intransigents i passà a considerar el mètode Ricci i els diversos ritus catòlics oficiats a Xina com a heterodoxos i sincrètics, ordenant un retorn a l'ortodòxia. Això portaria a l'inici del final.

4. APORTACIONS CIENTÍFIQUES

- **4.1. Innovacions de Ricci a Xina:**

Més enllà del seu paper religiós, Ricci té un paper cabdal en la història universal pel fet que fou el primer nexa d'unió i de transmissió de coneixements entre el món occidental i el món xinès. Entre les seves aportacions més importants destaquen les següents:

- 1- Donà a conèixer les ensenyances europees en matemàtiques i en feu famosos els mètodes.
- 2- Va traduir els sis llibres d'Euclide al xinès.
- 3- Va explicar l'Esfera segons les regles del pare Clavius.
- 4- Va posar al corrent en matèria de geografia amb una carta universal de tota la terra, amb un doble mètode per a la seva comprensió.
- 5- Donà al públic xinès un tractat sobre Filosofia natural, Física i dels Meteorits.
- 6- Va escriure el mètode de fer rellotges solars, que s'anomenava Gnomica, i que abans a la Xina desconeixien.
- 7- Va explicar-los la manera de fer servir instruments astronòmics.
- 8- Va compondre un llibre de música i de la fabricació del clavicordi europeu.
- 9- Va fer la Filosofia Moral i un tractat de 25 conclusions en la que mostrava un mecanisme de moderar les passions, regular la forma de viure i ser feliç al món.
- 10- Va fer l'obra de deu paradoxes que esdevingueren molt famoses a la Xina.
- 11- L'obra, considerada pels jesuïtes com la més important, fou la d'introduir el cristianisme al país xinès, arribant a escoltes de l'emperador, el punt més alt.
- 12- Va crear un diccionari xinès capaç de ser utilitzat pels europeus.
- 13- Va traduir del xinès al llatí "La història dels antics xinesos" donant a conèixer les màximes que tenien i que va servir molt als europeus per donar-se compte de moltes situacions que a Europa no havien passat.

14- Finalment, va realitzar i escriure tota la història d'aquests 27 anys que va passar a la Xina.

15- Destacaren també les seves dot com a pintor.

- 4.2. La influència i el llegat de Ricci en la visió europea de la Xina:

Els informes que arribaven a Itàlia escrits per Ricci crearen al país d'origen un problema de comprensió de la Xina ja que divergien en certs aspectes dels que Marco Polo havia dut un temps enrere. No obstant els relats i aportacions de Ricci configuraren decisivament la visió que el món cultural europeu tingué de la Xina fins ben entrats els segles XIX i XX, d'aquí la seva importància.

Ricci aprecià les enormes riqueses que podia percebre al país, enormes quantitats d'or, seda i porcellana. Observà el luxe fastuós que envoltava la cort xinesa així com també detalls com que l'emperador només podia ser vist un cop l'any. També parlà de la inexistència de cultius com l'olivera o la vinya.

Sobta molt el fet que no tingué mai constància dels primers esforços nestorians i franciscans en els segles anteriors. Els jesuïtes no trobaren en cap de les seves incursions vestigis de cristians. A part les missions anteriors tampoc es donaren compte que l'antic Catay de Marco Polo no era altra cosa que la Xina. Ricci i Ruggieri, però aviat s'adonaren de l'associació. Ricci, però, no fou completament acrític amb els xinesos. Criticà la seva moral, cobdícia, covardia i també el seu efeminament.

- 4.3. Obres de Matteo Ricci a Xina

Durant els temps que va estar vivint a Beijing, Ricci va ser capaç de publicar varis llibres en la llengua del país. Va escriure "El Tractat de Deu" (1603), "Les vint-i-cinc paraules" (1605), "Els primers sis llibres d'Euclide" (1607), i "Les deu paradoxes" (1608). Els primers sis llibres d'Euclide es basaven en la versió en llatí que Clavius havia utilitzat per ensenyar a Ricci. L'estil de les matemàtiques que ensenyava Ricci, apreses d'Euclide, s'allunyaven molt de les que els xinesos sabien i va causar un xoc cultural important.

5. BIBLIOGRAFIA

Cary-Elwes, C: "China and the cross. Studies in Missionary History". Ed. Longmans, Green & Co. Norwich (Gran Bretanya). 1957. Una història general del cristianisme a l'Àsia, des dels primers nestorians fins a mitjans de s.XX. Té un punt de vista força religiós, però no per això deixa de tenir rigor històric.

Étiemble: "Les Jesuites en Chine. La querelle des rites (1552-1773)". Collection Archives Julliard. París. 1966. Descriu el procés històric dels jesuïtes, els seus representants més importants des de la seva entrada a l'Àsia i les accions que van dur a terme. La visió és des d'un punt de vista occidental, deixant entreveure més tot lo positiu fet pels jesuïtes però això sí, ben detallat.

Gallager, Louis. "The Diary of Matthew Ricci, in Matthew Ricci, China in the Sixteenth Century". Seleccions de textos del diari de Matteo Ricci, algunes de les seves impressions, visions i aspectes més rellevants de la vida que dugué a terme instal·lat a Beijing.

Kai, Zhang: "Diego de Pantoja y China (1597-1618)". Agencia Española de Cooperación Internacional (AECI). Beijing. 1997. Traducció a l'espanyol de l'obra de Zhang Kai sobre la vida del jesuïta espanyol Diego de Pantoja a la Xina. S'allunya d'un estil biogràfic, sovint és més una compilació de textos i fragments, la qual cosa en dificulta una lectura continuada.

O'Connor and Robertson

[http://www-history.mcs.st-andrews.ac.uk/Biographies/Ricci_Matteo.html]. Breu biografia, a grans trets, de la vida de Matteo Ricci i el seu treball a la Xina.

Spence, J.D. "El Palacio de la Memoria de Matteo Ricci. Un jesuita en la China del s.XVI". Tusquets Editors. Barcelona. 2002. Una obra amb pretensió de ser biogràfica sobre la vida de Matteo Ricci però amb un estil diferent. Emfatitza la tècnica memorística basada en les imatges que Ricci utilitzà per sorprendre les elits intel·lectuals xineses.

http://www.gap-system.org/~history/Biographies/Ricci_Matteo.html

<http://www.newadvent.org/cathen/13034a.htm>

<http://www.faculty.fairfield.edu/jmac/sj/scientists/ricci.htm>